

Vztahové prediktory sebehodnocení u vysokoškolských studentů

1. Úvod

Sebehodnocení (self-esteem) představuje jeden z klíčových konstruktů v oblasti psychologie osobnosti a sociální psychologie. Morris Rosenberg (1965) chápe sebehodnocení jako globální, relativně stabilní postoj jedince k vlastní osobě. Pro jeho měření je standardně využívána Rosenbergova škála sebehodnocení, která vykazuje dobré psychometrické vlastnosti napříč různými populacemi (Schmitt & Allik, 2005).

V rámci této práce jsem se zaměřila na období vysokoškolského studia, které z vývojového hlediska představuje důležitou fázi, v níž dochází k formování identity a stabilizaci mezilidských vztahů. Studenti se v tomto období vyrovnávají s akademickými nároky, budují sociální vazby a navazují romantické vztahy – přičemž všechny tyto oblasti mohou s úrovní sebehodnocení úzce souviset. Erikson (1968) v rámci své teorie psychosociálního vývoje upozorňuje, že neúspěšné zvládnutí vývojových úkolů typických pro toto období může vést k pocitům izolace a negativně ovlivňovat sebehodnocení.

Vztah mezi sebehodnocením a romantickými vztahy je v odborné literatuře poměrně dobře zdokumentován. Murray, Holmes a Griffin (1996) ukazují, že způsob, jakým člověk vnímá hodnocení ze strany partnera, může jeho sebehodnocení výrazně ovlivňovat. Podobně sociometrická teorie (Leary et al., 1995) předpokládá, že sebehodnocení funguje jako jakýsi vnitřní ukazatel míry sociální akceptace. Z tohoto pohledu by jedinci v partnerském vztahu mohli vykazovat vyšší sebehodnocení, protože samotný vztah představuje signál sociálního začlenění.

Specifickým faktorem, jemuž je v poslední době věnována rostoucí pozornost, je způsob, jakým lidé romantické partnery vyhledávají. Rozlišování mezi online a offline formami navazování vztahů odráží stále větší roli digitálních technologií v každodenním životě. Některé studie naznačují, že využívání online seznamovacích platforem může být spojeno s nižším sebehodnocením, jiné naopak upozorňují na potenciální výhody online prostředí – například větší možnost kontrolovat vlastní sebezprezentaci (Tran et al., 2019).

Na základě uvedených poznatků lze předpokládat, že sebehodnocení vysokoškolských studentů může být ovlivněno aktuálním partnerským statutem, předchozími vztahovými zkušenostmi i způsobem, jakým vztahy navazují. Tyto proměnné proto byly zvoleny jako prediktory pro analýzu variability sebehodnocení v dané populaci.

2. Lineární regrese a její využití v analýze

Závislou proměnnou bylo celkové skóre sebehodnocení měřené pomocí Rosenberg Self-Esteem Scale. Skóre bylo vypočteno jako součet všech položek škály po úpravě reverzně skórovaných položek, přičemž vyšší hodnoty indikují vyšší úroveň sebehodnocení.

Mezi nezávislé proměnné byly zařazeny: počet romantických partnerů (spojitá proměnná), věk respondenta (spojitá proměnná), aktuální partnerský status (kategorická proměnná; svobodný vs. ve vztahu) a způsob seznámení s partnerem (kategorická proměnná; online vs. osobně).

Pro analýzu vztahu mezi proměnnými byl použit model mnohonásobné lineární regrese realizovaný v programu Jamovi. Tento přístup umožňuje zkoumat, do jaké míry jednotlivé prediktory přispívají

k vysvětlení variability sebehodnocení, a zároveň kontrolovat jejich vzájemné působení – každý prediktor je tak hodnocen s ohledem na vliv těch ostatních.

3. Data

Analýza vychází z dat získaných v rámci bakalářské práce. Sběr dat probíhal prostřednictvím online dotazníku šířeného metodou příležitostného výběru přes sociální sítě. Výzkumný soubor tvořili vysokoškolští studenti ve vývojovém období vynořující se dospělosti, obvykle vymezeném věkovým rozmezím 18–26 let, čemuž odpovídalo i složení souboru. Průměrný věk respondentů byl 23 let ($SD = 1,7$).

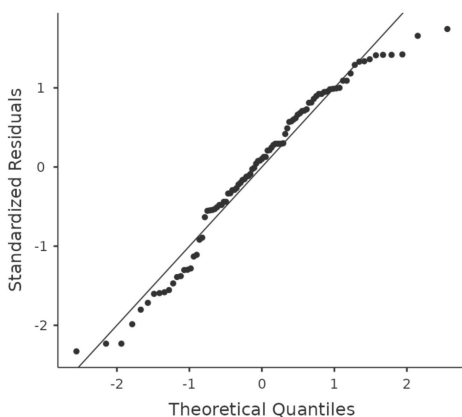
Z hlediska pohlaví bylo ve výzkumném souboru zastoupeno 80 žen (83 %) a 15 mužů (16 %); dva respondenti pohlaví neuvěděli. Většina respondentů se identifikovala jako heterosexuální (93 %), menší část jako bisexuální (5 %). Co se týče partnerského statusu, 53 respondentů uvedlo, že jsou svobodní, a 44 respondentů, že jsou v partnerském vztahu.

Respondenti byli dále rozděleni podle způsobu seznamování: 53 uvedlo online způsob a 42 osobní seznámení; dva respondenti tuto otázku nevyplnili a byli z analýzy vyloučeni. Výsledný výzkumný soubor zahrnuje 95 respondentů.

4. Statistická analýza a výsledky

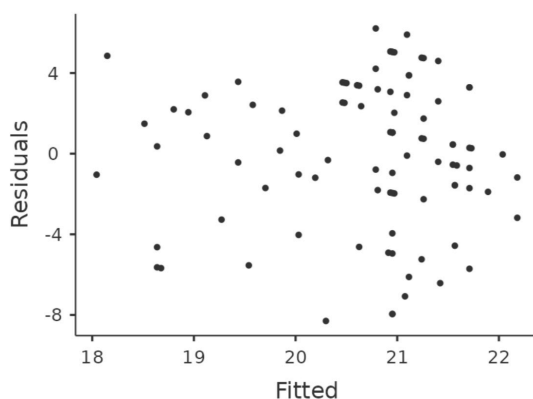
Graf 1

Q-Q plot standardizovaných reziduí regresního modelu

Graf 2

Graf reziduí vůči predikovaným hodnotám

Před interpretací výsledků bylo ověřeno splnění předpokladů lineární regrese. Shapiro-Wilkův test naznačil odchylku od normality reziduí, $W = 0.963$, $p = .009$, avšak vizuální inspekce Q-Q plotu (viz Graf 1) ukázala pouze mírnou odchylku v levém chvostu; vzhledem k robustnosti regrese při $N = 95$ bylo v analýze pokračováno. Graf reziduí vůči predikovaným hodnotám (viz Graf 2) nevykazoval systematický vzorec, předpoklad homoskedasticity je tedy splněn. Durbin-Watsonův test neprokázal autokorelaci reziduí, $DW = 1.97$, $p = .848$. Hodnoty VIF pro všechny prediktory byly nízké (rozsah 1.03–1.22), multikolinearita tedy není přítomna.

Tabulka 1

Výsledky mnohonásobné lineární regrese pro prediktory sebehodnocení

Prediktor	B	SE B	β	t	p
Intercept ^a	28.18	5.32	—	5.30	< .001
Věk	-0.31	0.24	-.14	-1.27	.207
Počet romantických vztahů	-0.16	0.29	-.06	-0.56	.575
Partnerský status					
Zadaný (ref: svobodný)	0.16	0.83	.04	0.20	.845
Způsob seznámení					
Osobně (ref: online)	-1.99	1.04	-.54	-1.91	.059

Poznámka. $N = 95$. $R^2 = .067$, upravené $R^2 = .025$, $F(4, 90) = 1.618$, $p = .177$. $\beta =$ standardizovaný regresní koeficient.

^a Intercept představuje referenční úroveň modelu (Partnerský status: svobodný; Způsob seznámení: online).

Výsledky mnohonásobné lineární regrese ukazují, že žádný ze čtyř zkoumaných prediktorů – věk, počet romantických vztahů, partnerský status ani způsob seznámení – statisticky významně nepředpovídá úroveň sebehodnocení. Celkový model byl nesignifikantní, $F(4, 90) = 1.618$, $p = .177$, a vysvětlil přibližně 6,7 % celkové variance v sebehodnocení ($R^2 = .067$). Po zohlednění počtu prediktorů bylo upravené R^2 výrazně nižší (.025), což naznačuje, že model nepřináší prakticky žádné vysvětlení nad rámec prostého průměru.

Žádný z jednotlivých prediktorů nedosáhl hranice statistické významnosti ($p < .05$). Věk ($\beta = -.14$, $p = .207$) i počet romantických vztahů ($\beta = -.06$, $p = .575$) vykazovaly slabě negativní vztah k sebehodnocení, oba efekty však byly velmi malé a s vysokou pravděpodobností vznikly náhodou. Partnerský status se ukázal být zcela bez vztahu k sebehodnocení ($\beta = .04$, $p = .845$) – respondenti v partnerském vztahu tedy v sebehodnocení neskórovali výše než svobodní. Nejzajímavější výsledek přinesla proměnná způsob seznámení: respondenti, kteří se s partnerem seznámili osobně, vykazovali průměrně o 1,99 bodu nižší skóre sebehodnocení než ti, kteří se seznámili online ($\beta = -.54$, $p = .059$). Tento výsledek se těsně minul s hranicí statistické významnosti, naznačuje však možný trend hodný dalšího ověření.

5. Diskuze

Výsledky analýzy nepodporují předpoklad, že věk, počet romantických vztahů, partnerský status nebo způsob seznámení jsou významnými prediktory sebehodnocení u vysokoškolských studentů. Tento závěr je do jisté míry překvapivý zejména s ohledem na sociometrickou teorii (Leary et al., 1995), podle níž by se dalo očekávat, že jedinci v partnerském vztahu budou vykazovat vyšší sebehodnocení jako odraz prožívané sociální akceptace. Tento předpoklad se v datech nepotvrdil – partnerský status byl prakticky bez vztahu k sebehodnocení ($\beta = .04$, $p = .845$). Jedním z možných

vysvětlení je, že pro sebehodnocení není rozhodující samotný fakt, zda člověk ve vztahu je, ale spíše kvalita tohoto vztahu – tedy proměnná, která v analýze zahrnuta nebyla.

Zajímavější výsledek přinesla proměnná způsob seznámení. Respondenti, kteří se seznámili osobně, vykazovali nižší sebehodnocení než ti, kdo využili online platformy, ačkoli rozdíl nedosáhl statistické významnosti ($p = .059$). Tento trend lze částečně interpretovat ve světle zjištění Tran et al. (2019), kteří poukazují na to, že online prostředí může nabízet větší kontrolu nad sebe prezentací, což by mohlo sebehodnocení pozitivně ovlivňovat. Zároveň je ale nutné mít na paměti, že kauzalitu nelze z korelačního designu dovozovat – stejně tak je možné, že lidé s vyšším sebehodnocením online platformy vyhledávají záměrně, nikoli naopak.

Celkově lze říci, že zvolené prediktory zřejmě nejsou klíčovými determinanty sebehodnocení, alespoň ne v tomto vzorku. Sebehodnocení je relativně stabilní psychologická charakteristika, která pravděpodobně více závisí na osobnostních rysech, kvalitě mezilidských vztahů nebo míře sociální podpory než na demografických a behaviorálních ukazatelích zahrnutých v této analýze.

K výsledkům je nicméně třeba přistupovat s ohledem na několik omezení. Výzkumný soubor tvořilo 95 respondentů, což je pro regresní analýzu se čtyřmi prediktory relativně malý počet – větší vzorek by mohl odhalit efekty, které zde zůstaly pod prahem detekce. Soubor byl navíc výrazně nevyvážený z hlediska pohlaví (83 % žen), což může omezovat zobecnitelnost výsledků na celkovou populaci vysokoškolských studentů. Vzorek byl také věkově homogenní (19–26 let), takže variabilita v některých proměnných mohla být omezená. V neposlední řadě bylo sebehodnocení zachyceno jako jediné celkové skóre bez dalšího kontextu – budoucí výzkum by mohl těžit z detailnějšího měření i ze zahrnutí proměnných jako kvalita vztahu, míra osamělosti nebo osobnostní rysy.

Citace:

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W. W. Norton & Company.

Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. K., & Downs, D. L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor: The sociometer hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(3), 518–530. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.3.518>

Murray, S. L., Holmes, J. G., & Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), 79–98. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.1.79>

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.

Schmitt, D. P., & Allik, J. (2005). Simultaneous administration of the Rosenberg Self-Esteem Scale in 53 nations: Exploring the universal and culture-specific features of global self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(4), 623–642. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.4.623>

Tran, A., Suharlim, C., Mattie, H., Davison, K., Agénor, M., & Austin, S. B. (2019). Dating app use and unhealthy weight control behaviors among a sample of U.S. adults: A cross-sectional study. *Journal of Eating Disorders*, 7, 16. <https://doi.org/10.1186/s40337-019-0244-4>

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=808>.